

پژوهشگر

حبیب زلمی

عضو شورای رهبری انجمن سرلسری
حقوقدانان افغانستان

مفتو مقلی فراغی ، گنجینه فهم و فراست
به منا سبت سه صدمین سالروز تولد پیام آور صلح و
دوستی دیدگاه ؛ ادبی ، اجتماعی و حقوقی مفتو مقلی
فراغی شاعر شهیر، ادیب و عارف زبان و ادبیات ترکمنی

مختو مقلی فراغی شاعر ، پاسدارحق و حقوق و ادیب نام دار شرق

(۱۸۰۷-۱۷۲۴ میلادی)

مختو مقلی فراغی شاعر توانا ، استاد سخن و نکته دان شهیر ادبیات کلاسیک ترکمنی و بیان گزار ادبیات ملی ترکمن ها است ، او ممثل عالی و الگوی انسان دوستی ، و وطن پرست بوده و خدمات شایانی بخاطر آینده تانباک بشریت انجام داده است .

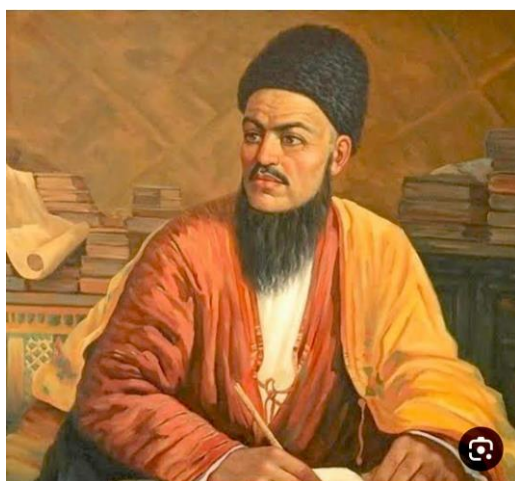
مختو مقلی فراغی نه تنها در انکشاف و توسعه زبان و ادبیات ترکمن ها (ترکمنی) و (ترکی) بلکه در تکامل و پیشرفت هر چه بیشتر ادبیات شرق نقش بسزای داشته است .

پدر مختو مقلی فراغی این شاغر فرهیخته (دولت محمد آزادی) یکی از علمای نامدار و شخصیت بزرگ دینی و استاد با فراست و شاعر زیبایی کلام زمان خود بوده که آثار معروف و مولف شان کتاب (وعظ آزادی) است .

مختو مقلی در دامن مهر پرور مادر بنام (اراز گل) در یک خانواده بزرگ با برادران و خواهران خویش تربیت یافته و بزرگ شده است .

مختو مقلی تحصیلات ابتدائی را به نزد پدرش دولت محمد آزادی فرا گرفته به اثر سعی و تلاش مدبرانه پدر و استعداد شخصی که خود شاعر داشت توانست به اندک زمان به اوج شهرت بحیث شاعر ، نامدار، عارف و ادیب قد علم نماید .

مختو مقلی عاشق و دلباخته علم و معرفت و دانش بوده همواره در صدد آموزش و ارتقای جهان بینی عارفانه خود بود بدین لحاظ او برای مدت سه سال بخاطر تحصیل شامل مدرسه (شیرغازی) خیه شده و آنجا باکمال افتخار درس خواند و بعداً بخاطر ارتقای سطح دانش خود شامل مدرسه گوگلداش بخارا گردید در آن زمان ؛ بخارا یکی از مراکز علم و فرهنگ و مهد تمدن بود که از گوشه های مختلف آسیایی مرکزی دانش آموزان بخاطر کسب علم و دانش آنجا به تحصیل میرفتند .

مختو مقلی فراغی شاعر و ادیب نام دار شرق

اوضاع اجتماعی و نظامی در دوران حیات و زنده گی مختو مقلی فراغی ناهمگون است ، زنده گی وی در دوران بحران های بزرگ اجتماعی ، نظامی و اقتصادی مصادف می گردد ناامنی منطقه را تهدید می کند حکومت و دولت با ثبات در اطراف و اکناف وی وجود ندارد ، هر ساحه برای خود امیر و پادشاهی دارد از همین سبب است که مختو مقلی از شهری به شهری و از کشور به کشوری چون ؛ ایران ، افغانستان ، هندوستان ، آذربایجان ، روم ، و دیگر مناطق ترکمن نیشن سفر و سیاحت می کند .

شاعر یا نویسنده هنگامی می تواند اثر ادبی بیافریند که خودش شادی ها رنج ها ، آروزها ، ناکامی ها و فراز و نشیب های زنده گی را آزموده باشد ، زشتی و زیبائی ، ثروت و فقر ، شکوه و خواری ، شادی و اندوه و مانند آنها را کنار هم قرار دهد و بر بیان واقعیت های زنده گی همانگونه که هست تکیه کند و محرومیت ها و بیرحمی ها را در قالب ادبیات و شعر بیان نماید .

مختو مقلی فراغی تمام عمر ، خلاقیت ادبی و عارفانه خود را برای مردمش اهدا کرد . دوران زندگی شاعر و اوضاع اجتماعی آن زمان متانت او را قوی تر می ساخت ، همیشه تلاش مینمود تا در اشعار عارفانه اش وحدت قومی ، شجاعت و پایداری در مقابل ظالمان ، یکپارچگی و همدلی ، صلح و صمیمیت را در میان مردم انعکاس دهد . به باور او یکپارچه و متحد شدن مردم یگانه راه ی برای بقا و پیروزی بود .

مختو مقلی فراغی علاقه فراوان به مطالعه آثار شخصیت های بزرگ ادبی ، روحانی و تصوف داشت او آثار بلند مرتبت شخصیت های ادبی مشرق زمین چون ، ابوسعید ابوالخیر ، خواجه یوسف همدانی ، عمر خیام ، ابوالقاسم فروسی ، نظامی گنجوی ، حافظ شیرازی ، سعدی شیرازی ، جلال الدین بلخی ، محمود پهلوان ، نقشبندی ، عبدالرحمن جامی ، علیشیر نوائی ، سخت علاقه داشت و باکمال افتخار می آموخت .

مختو مقلی در مطالعه آثار فلاسفه ی بزرگ و نامدار جهان چون افلاطون و گالن علاقه خاص داشته و با فراگرفتن آن به غنماندی فلسفی اشعار خویش می افزود .

مختو مقلی فراغی آثار ماندگار در ادبیات کلاسیک ترکمنی از خود باقی گذاشته است . وی توانسته است که زبان شعر و زبان عامیانه مردم را به هم پیوند دهد . آثار مختو مقلی تمامی مسایل مربوط به زندگی ترکمن های آن دوره را در بر می گیرد . اشعار وی همه ترکمن ها را به دور یک سفره ای جمع کرده ، مفهوم وحدت و یکپارچگی را تمثیل می کند .

به همین خاطر است که آثار بس ارزنده مختو مقلی فراغی در قلوب و دنیای معنوی ترکمن ها از جایگاه بس والائی برخوردار است .

مختو مقلی شاعر درد ها ، رنج ها ، و داغ ها بود : حکایت است زمانیکه برادرش عبدالله که بزرگتر از مختو مقلی بود به دعوت احمد شاه ابدالی (بیان گزار دولت افغانستان) بخاطر اتحاد و همبستگی ، همراهانش جهت گفتگو و تصمیم گیری های صلح جویانه و میانجگری رهسپار افغانستان می شود بدبختانه در راه ناپدید شده و جان شیرین خود را از دست می هد .

مرگ نابهنگام برادر مصیبت دیگری بر پیکر خانواده گی مختو مقلی و پدر سالخورده اش بود . مختو مقلی پس از ۹ سال ازین واقعه که هنوز خیلی جوان بود به یاد برادرش مرثیه زیر را می سرآید ؛

نه سال است که رفته ای / کجا ماوی گزیده ای

ای برادر عبدالله / رو به کوه ، خبر از تو گرفتم

گنگ گشته است / و رنج تو را نمی گوید

چه تحملی در توست / دور از پدر و مادر

کجا ماوی گزیده ای / ای برادر عبدالله

به باور من فضیلت اخلاقی فلسفه حقوق در اشعار مختو مقلی بر منطق حقوق و شیوه ها و طرز تحلیل و تفسیر پرنسیپ ها و لوزم های حقوقی از قبیل عدل ، راستکاری ، ظالم و مظلوم ، حق و باطل ، نظم جنگ و صلح ، سلوک فکری ، خود گذری و غیره گامهای استواری بودند که تفکر منطقی و حقوقی مختو مقلی فراغی را در سیر اندیشه وی بسوی عدالت می کشاند .

دولت محمد (آزادی) پدر مختو مقلی و خود شاعر مختو مقلی فراغی در فقه و تحلیل و تفسیر آن تسلط کامل داشتند و در آن زمان در بخش اندیشه های والای عدالت با در نظر داشت فرهنگ و رسوم پسندیده مردم صدای رسای داشتند .

اینرا میدانیم که در هر قوم آداب و سنتی حکومت می کند که در تأمین نظم و صلح اجتماعی اثر فراوان دارد ؛ احترام به بزرگان ، مهربانی با کودکان ، و دهها قاعده دیگر شیرازه زندگی در اجتماع را تشکیل می دهد که در اشعار و نصالح مختو مقلی هویدا است .

اولین بار در تعریف قانون نوشته ی از اثر گرانبهای مختو مقلی خواندم در سرزمین ما (شرق) رسم و رواج ها ، عنعنه و عادات ما – قانون است . بدین لحاظ معنی درست قواعد حقوقی را جز با ملاحظه آداب و رسوم اجتماعی نمی توان فهمید .

مختو مقلی مصلحت گرائی در حکمت و فقه اسلامی در زندگی اجتماعی را در تعریف اخلاق ، رسوم و عدالت مبانی اشعار خود می دانست او می دانست که کمال اشعار و نصایح او در این است تا هر چه بیشتر و محکمتر همگام و همسو با عدالت باشد . تا مردم متحد و یکپارچه باشند اشعار مختو مقلی دارای جنبه های خاصی است بدین معنی که ؛ اولاً طوریکه در بالا ذکر شد نمونه کاملی از لهجه خاص ترکمنی را بدست می دهد . ثانیاً در نوشته هایش یک قاعده و نظم محکمی وجود دارد .

شخصیت ادبی و عرفانی مختو مقلی فراغی در سخنان و آثار شخصیت های ادبی و فرهنگی باکمال افتخار بحیث بانی و شاعر شیرین کلام زبان و ادبیات ترکمنی ، مدبر ، شخصیت معزز و فرهنگی بی بدیل عصر مختو مقلی بیان گردیده است .

مختو مقلی فراغی شاعری است که در حل مشکلات و درد های اجتماعی مردم بی وقفه تلاش می کرد و مدافع جبهه ستمدیدگان بوده است ، او ستایشگر زیبایی هاست ، دلنوازی و مزین نمودن مردم به اخلاق پسندیده جزو رسالت شعری اوست .

در اشعار مختو مقلی سخنان حکیمانه و ضرب المثل ها چون مروارید های درخشان در پی هم می آیند . او عارفی متعهد و کنشگر اجتماعی است و رسالت خویشان را در ارتقای آگاهی های مردم و اتحاد و یکپارچگی ملت خویش و مبارزه با ستمگران می دیده و همدلی و همدردی مردم بهترین دغه دغه او بوده است .

از مفاهیم بلند دیگری که در اشعار مختو مقلی موج می زند ، توجه به فضیلت های اخلاقی ، نوع دوستی ، غمخواری و حکمت عملی است که آثار این شاعر و عارف نامدار را به گنجینه ی از سجایای اخلاقی مبدل ساخته است ، او با شناخت اوضاع زمانی خود و الهام از فرهنگ و

مدنیت ی که به آن تعلق داشت با زبان زیبایی شعر مسایل ، مشکلات و موضوعات بزرگ اجتماعی زمان خویش را بیان می کرد و همین اشعار مردمی عامل ماندگاری و جاودانگی اش در اذهان عمومی بوده است .

یکی از ویژه گی های دیگر سروده های مختومقلی فراغی همانطوریکه قبلا نیز تذکر داده شد بی تکلیف بودن و عام فهم بودن آنست یعنی خالی بودن آن از اصطلاحات و واژه های زبان های دیگر تا جائیکه به زندگی نامه شاعر نظر اندازی کنیم زندگی اش خارج دایره حکام بوده هیچگاه به امید و پاداش به دربار خانی یا امیری رو نیاورده و در تمام ایام زندگی منیچیت شاعر و عارف صاحبدل در بین مردم و اجتماع اش حضور داشته واقعیت های زمان خود را آنچه هست به زبان آورده است .

جامعه ، امروز پیش از هر زمان دیگر نیازمند شخصیت های هستند که با اندیشه های والای صلح و وحدت ، اتحاد و همدلی و همپذیری زیست می نمایند .

گرامی داشت از سالروز تولد این شاعر و ادیب فرهیخته در واقع گرامی داشت صلح و وحدت است .

مأخذ :

- ۱ - اکادمی علوم ترکمنستان (انیستتوت زبان و ادبیات ، نسخه های قلمی مختومقلی فراغی)
 - ۲ - مولف (عبدالله - کارگر) - آزاده مرد شاعر مخدوم قلی فراغی
 - ۳ - زندگی نامه مختومقلی فراغی (مقالات و نوشته ها)
- از محترم محمد صابر کارگر شخصیت فرهنگی وطن عزیزم که در تهیه این پژوهش با من همکاری نموده و کتابخانه شخصی شانرا در اختیار بنده گذاشتن قلباً ابراز سپاس و تشکری می نمایم .